

ศึกษาวิมานของเทวดาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา A Study of Deva Heaven in Buddhist Scripture

พระมหามงคล จิตวิโร (ชนโธสง) Phra Mahamongkol Thitaviro (Chonthisong)

พระครูสิริรัตนานุวัตร Phrakrusirattananuwat

เจริญ มณีจักร Charoen Maneejak

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาเทวดาชั้น
ฉกามาจรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาวิมานของเทวดา (3) เพื่อวิเคราะห์
ลักษณะวิมานของเทวดา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษา
พบว่า เทวดา / เทพในพระพุทธศาสนา สื่อถึงความดี ความงดงาม การปฏิบัติธรรมของเทพ
ได้แก่เทวดา 6 ชั้น คือชั้นจาตุมหาราช ชั้นยามา ชั้นดุสิตา ชั้นนิมมานตี ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี เทพมี
3 จำพวก คือ สมมติเทพ อุปัตติเทพ และวิสุทธิเทพ มาในวิมานวัตถุของคัมภีร์ขุททกนิกาย มาในภัท
ทสาละชาดกของคัมภีร์ขุททกนิกายชาดก มาในเทวดาสังยุต เทวปุตตสังยุต สักกสังยุตของคัมภีร์
สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มาในสักกปัญหสูตรของคัมภีร์ทีฆนิกาย มหาวรรค มาในมงคลสูตรของ
คัมภีร์ขุททกนิกาย สุตตนิบาต มาในภุตคามวรรคของคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ลักษณะของ
วิมานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นทั้งลักษณะสถานที่ ที่อยู่ ที่พัก ได้แก่สวรรค์ 6 ชั้น ที่สำคัญ คือ
วิมานของท้าวสักกะชื่อว่าไพชยนต์ปราสาทหรือบันฑุกัมพลศิลาอาสน์และวิมานอีกลักษณะหนึ่ง คือ
การได้สมบัติจากบุญ การได้ความงามที่สมบูรณ์ด้วยร่างกายงดงาม การมีทรัพย์สิน มีพื้นที่ เป็นที่รัก
ได้กัลยาณมิตร ได้ความสะดวกสบายจากผลบุญดังที่ปรากฏในกุญชรวิมานวัตถุ วิมานที่มีช้างเป็น
พาหนะ พรรณนาถึงความงดงามของตนที่เป็นผลมาจากการทำดี ทำบุญ ปฏิบัติในอดีตชาติ ว่า
เทพิดาผู้มีดวงตางดงามคล้ายกลีบปทุม มีช้างพาหนะอันประเสริฐของเธอ ประดับประดาด้วยแก้ว

นานาประการ น่าพอใจ มีพลัง แคล้วคล่องว่องไว กระพองสองข้างบนศีรษะช้างมีสีคล้ายสีดอกปทุม
ประดับด้วยพวงดอกปทุมและพวงดอกอุบลทิพย์ งามรุ่งเรือง

คำสำคัญ: วิมานเทวดา ; พระพุทธศาสนา

Abstract

This Article is studied from the research aiming study (1) for the study of Deva in six heavens in Buddhist scripture, (2) for the study of the heaven of Deva and (3) to study of heaven character of Deva. It is the document research by studying the first source from *Tepiṭaka* and the secondary source from Documentaries, research report. its analysis is description. The results of the research are found that :- The deva is appeared in *Tepiṭaka* communicating good, beauty, good conduct of the deva. There are six classes of the deva, i.e. *Jātumahārājikā*, *Tāvatin̄sa*, *Yāmā*, *Dusit*, *Nimmānaradī* and *Paranimmanaradī*. These are classified in 3 kinds, i.e. *Sammatideva*, *Upattideva* and *Visuddhideva*. The stories of deva are from main scriptures, i.e. from *Vimānavatthu* in *Kuddakanikāya*, from *Dhammajakkappavattanasutta* in *Saṃyuttanikāya* *Mahāvagga*, from *devatāsaṃyutta*, *devaputtasaṃyutta* in *Saṃyuttanikāya* *Sagāthavagga*, from *Sakkapanhasutta* in *Dīghanikāya* *Mahāvagga*, from *Mongalasutta* in *Kuddakanikāya* *Suttanipāta* and from *Bhutaḡāmaṃvagga* in *Vinayapiṭaka* *Mahāvibhanga*. The heaven and its character of the deva in Buddhist scripture are forms of resident, i.e. the six classes of heaven-*Jātum*, *Tāvatin̄sa*, *Yāmā*, *Dusit*, *Nimmānaradī* and *Paranimmisavattī*. One of them is the heaven of Deva-Sakka named *Vejayant* or *Pandukampasilā-āsana* and one another the heaven is beauty being fulfillment of body, property, area, below, good friend, convenience from merit appearing in *Kuṇḡaravimānavatthu*, i.e. the heaven is elephant as vehicle describing of one's own beauty from good action, merit, good practice in the past birth, i.e. the deity of one

who has beautiful eyes as like lotus leave. The noble elephant is made up in various crystals being satisfied, powerful influence. The two humps on the sides of an elephant's head are the color of lotus decorated with lotus group and divine lotus group being fresh fine.

Keywords: Heaven of Deva; Buddhism

บทนำ

วิมานเทวดา (Heaven / Paradise / Devine castle) หรือสวรรค์คือที่สถิตของเทวดา นางฟ้า มีจินตนาการในดำรงชีวิตด้วยสวดยหรู เป็นทิพย์ ล่องลอยมาดั่งใจหมาย เป็นที่มาคำว่า เทพ บันดาล ในภาพลักษณะของคนทั่วไป คือสภาพของคนร่ำรวย มีทรัพย์สมบัติมากมาย มีกินมีใช้ไม่มีอะไรขาด ๆ เหลือ ๆ เกิน ๆ มีอุณหภูมิตที่พอเหมาะพอควร ไม่มีความทุกข์ทรมานด้วยอากาศร้อน อากาศเย็น หนาว ไม่มีอาการหิว กระหายกล่าวคือมีพร้อมสรรพ มองในแง่พระพุทธศาสนาแล้ว เทวดาคือผู้ปฏิบัติธรรม ศึกษาธรรม นับถือพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ในคำว่า “สตถา เทวมนุสสานัน” นั้น คือ พระพุทธเจ้ายังต้องเป็นครูของมนุษย์และเทวดาด้วย” (ที.สี.(ไทย)9/190/64)

เทวดามีที่มาอย่างไร ถ้าว่าตามกำเนิดของเทวดาแล้ว จะเห็นได้จากขุททกนิกาย จุฬนิกาย ที่จำแนกเทพ 3 จำพวก คือ “สมมติเทพ อุบัติเทพ วิสุทธิเทพ” (ขุ.จ. (ไทย) 30/119/387) สมมติเทพ คือพระราชา พระราชกุมาร พระราชเทวี สมมติเทพนี้ว่าโดยคุณธรรม จริยธรรมแล้วก็คือผู้ปฏิบัติดังเทพ เพราะท่านปฏิบัติใน “ทศพิธราชธรรม” มี ทาน สีล ปริจาคะ เป็นต้น มีอวิโรธนะ มีอานิสงส์ดังที่สุวรรณสามโพธิสัตว์กล่าวทศพิธราชธรรมถวายว่าขอพระองค์จงทรงประพฤติธรรมในพระมารดาและพระบิดาเกิด จักเสด็จไปสู่สวรรค์หรือวิมาน คำว่า จักเสด็จเข้าสู่สวรรค์ ก็คือวิมาน ที่รองรับมหาราชผู้เป็นกษัตริย์ปฏิบัติในทศพิธราชธรรมนั่นเอง

ปัญหาว่า เทวดาดำรงชีวิตอยู่อย่างไร อยู่ที่ไหน มีที่สถิตชื่อว่าอย่างไรในแต่ละชั้นแต่ละชนิดของเทพ เรื่องนี้ น่าสนใจศึกษาหาความจริง เพราะชีวิตของเทวดา ไม่มีใครมองเห็น นอกจากพระอริยบุคคลผู้ได้ทิพยจักขุ หรือผู้ได้สมาธิขั้นสูงถึงขั้นสนทนาได้ ประเด็นที่ศึกษาว่า วิมานอยู่ดังทิพย์ บันดาลเช่นนี้เป็นได้อย่างไร เบื้องต้นนี้ ให้เราเน้นมาที่คำว่า พุทธศาสนิกชน หมายถึงสังคมไทย เพราะคำว่าคนไทย หมายถึงชาวพุทธ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมมีสัมพันธ์อยู่กับเทวดา เชื่อว่าเทวดามี

อำนาจบันดาลเหนือมนุษย์ ลักษณะสังคมไทยในฐานะชาวพุทธ นับถือเทวดาตามที่เทวดาเคารพ นับ
ถือพระรัตนตรัย เทวดาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมในยามเที่ยงคืน (อหุตตเต เทวปัญหน) นี่คือ
พุทธกิจข้อหนึ่งในสี่ข้อ แสดงว่าพระพุทธเจ้าให้โอกาสแก่เทวดา เพื่อปฏิบัติธรรมเข้าสู่อริยบุคคลขั้นสูง
ต่อไป พระธรรมเป็นคำสอนที่เทวดาต้องปฏิบัติ จึงมีคำว่า “เทวธรรม ได้แก่ หิริ โอตตปปะ ความ
ละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต แสดงว่าเทวดามีธรรม จึงกลัวทุจริต ไม่โปรดคนทำชั่ว
รบกวน หรือ ทรมาณภิกษุหรือชาวบ้านที่ทำชั่ว เทวดานับถือพระสงฆ์ในฐานะพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติ
ชอบ หากพระสงฆ์ทำชั่ว ผิดศีลวินัย เทวดาก็ไม่โปรด เกิดอาเพศเหตุ แม้แต่ต้นไม้ที่ให้ออก ออกผลก็
กลับตั้งรากขึ้นฟ้า พระสงฆ์สงฆ์น้ำ ก็ถูกเทวดาทรมาณเป็นสตรีให้เห็นเงาว่าสงฆ์น้ำด้วยกัน” (พระครู
วินัยธรสุเทพ อภิณฺจน, 2539: 133-134)

คัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวถึงเทวโลก คือโลกของหมู่เทวดาในสวรรค์ ถ้าคำว่าสวรรค์หมายถึง
วิมานของเทวดาก็แสดงว่า โลกเรานี้เป็นวิมานที่สถิตของเทวดาด้วย เป็นโลกภิกษุที่มีอารมณ์เลิศ
โลกที่มีแต่ความสุข แต่ยังคงเกี่ยวข้องกับกามอยู่ ได้แก่เทวดาที่สถิตอยู่ในภพภูมิชนิดกามาวจรภูมิ 6
ชั้น คือ 1. สวรรค์ชั้นจาตุมหาราช (จตุโลกบาล) 2. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 3. สวรรค์ชั้นยามา 4. สวรรค์
ชั้นดุสิต 5. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี 6. สวรรค์ชั้นปรนิมิตวสวัตดี (วิมพา. (ไทย) 1/36/25) นี่ยืนยันความ
มีอยู่ของเทพและที่ตามมาคือวิมานของเทพนั่นเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทวดาชั้นกามาวจรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาวิมานของเทวดาชั้นกามาวจรในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะวิมานของเทวดาชั้นกามาวจรในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

คัมภีร์ขุททกนิกายกล่าวชัดเจนว่า วิมานวัตถุ (ขุ.วิ. (ไทย) 26/1-5/1) เป็นลักษณะวิมานที่
เป็นสมบัติคือ ตั้ง เรียกว่า ปฐมปฐมวิมาน วิมานตั้ง จากเรื่องที่มาว่า พระมหาโมคคัลลานเถระทูลถาม
พระพุทธองค์ว่า เทพธิดาผู้ประดับองค์ ทรงมาลัย ทรงภูษาสวยงาม วิมานตั้งทองคำของเธอช่างโอ้อ่า
ล่องลอยไปในที่ต่าง ๆ ได้รวดเร็วสมใจปรารถนา เธอเปล่งรัศมีสว่างไสว ดังสายฟ้าแลบออกจากกลีบ
เมฆ เพราะบุญอะไรผิวพรรณเธอจึงงามเช่นนี้ ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่เธอในวิมานนี้และโลกะ

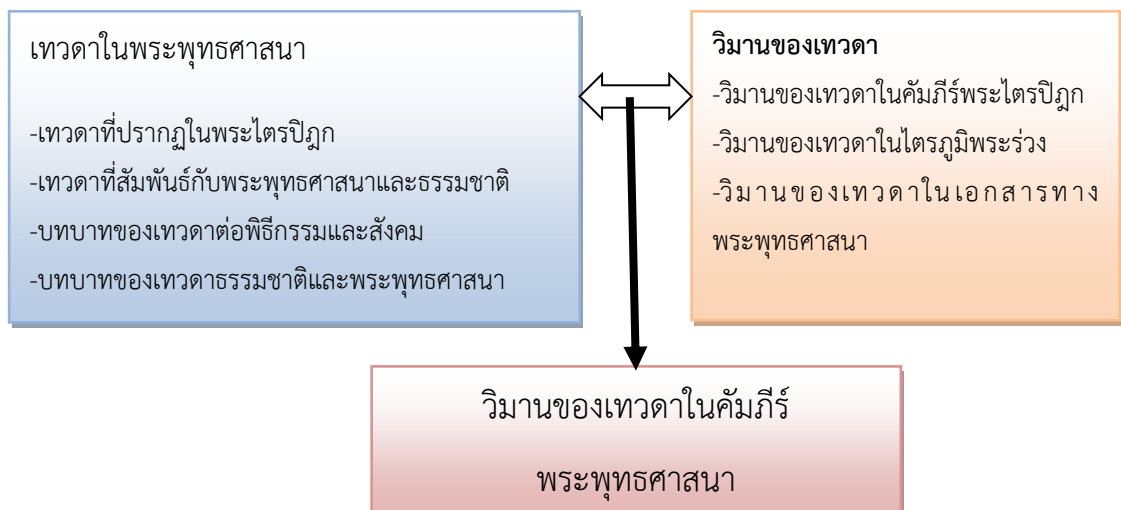
ทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดแก่เธอ เทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก ขอถามว่า เมื่อเธอเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้ เพราะบุญอะไรเธอจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองและมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้ เทพธิดานั้นดีใจที่พระมหาโมคคัลลานเถระถาม จึงตอบปัญหาผลกรรมตามที่พระเถระถามว่า เมื่อดิฉันเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ได้ถวายตั้งแต่บรรดาภิกษุผู้เพ่งมาถึง ได้กราบไหว้ ประคองอัญชลี และถวายทานตามกำลังทรัพย์ เพราะบุญนั้นผิวพรรณดิฉันจึงงามเช่นนี้ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่ดิฉันในวิมานนี้ และโภคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่ดิฉัน ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอกราบเรียนว่า เพราะบุญที่ได้ทำไว้สมัยเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้

อีกเรื่องหนึ่ง ชื่อว่า กุณชรวิมาน (ขุ.วิ. (ไทย) 26/31-42/7-8) วิมานที่มีช้างเป็นพาหนะของ เทพธิดาผู้มีดวงตาตามคล้ายกลีบปทุม ช้างพาหนะอันประเสริฐของเธอ ประดับประดาด้วยแก้วนานาประการ น่าพอใจ มีพลึง แคล้วคล่องว่องไว กระพองมีสีคล้ายสีดอกปทุม ประดับด้วยพวงดอกปทุมและพวงดอกอุบลทิพย์ งามรุ่งเรือง เมื่อพญาช้างเยื้องย่างไป กระดิ่งทองคำก็ดังประสานเสียงนารื่นรมย์ กังวานไพเราะจับใจ ฟังคล้ายกับเสียงดนตรีเครื่องห้า มหาโมคคัลลานเถระเธอว่าสมบัติดังงามชื่อนี้ได้ด้วยบุญอะไร นางตอบว่า ดิฉันได้เห็นพระเถระผู้สมบูรณ์ด้วยคุณ ผู้ได้ฌาน ยินดีในฌาน สงบ ได้ถวายอาสนะที่ปูด้วยผ้า โปรยปรายดอกไม้ไว้ ยังมีดอกปทุมเหลืออยู่อีกครึ่งหนึ่ง ดิฉันเลื่อมใสแล้วจึงโปรยกลีบปทุมรอบ ๆ อาสนะด้วยมือของตน ดิฉันจึงเป็นที่สักการะเคารพ นอบน้อม ของมวลเทพ บุคคลผู้เลื่อมใสถวายอาสนะผู้มีปกติประพาศพรหมจรรย์ หลุดพ้นโดยชอบ สงบแล้ว ฟังบันเทิงใจเช่นเดียวกับดิฉันเพราะเหตุนี้แลท่านผู้มุ่งประโยชน์ตน หวังผลมากควรถวายอาสนะ แต่ท่านผู้ครองร่างชาติสุดท้าย

การศึกษาวิจัยนี้ ทำให้ทราบได้ว่า ลักษณะวิมานนั้น มิใช่แต่ที่สถิตเสวยสุขของเทวดาหรือเทพธิดาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่เสวยสุขแห่งอารมณฺ์ สมบัติ อยู่ท่ามกลางความสวยสดงดงาม มีแต่ความรื่นรมย์ปรีดา โสมนัส ได้พบแต่สิ่งที่สวย ๆ งาม ได้สนทนากับกัลยาณมิตร ปรารถนาสิ่งใดก็ได้ดังใจหมาย ตลบ้นดลโปรดดังฝนทิพย์อีกด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี
ของ วิมานเทวดาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตามแผนผัง ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย : ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารโดยการ
ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารเน้นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล: เนื่องด้วยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ดังนั้น การเก็บข้อมูล
วิจัยจึงเก็บจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเน้นเก็บจากเอกสาร ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description) โดยนำข้อมูลที่ได้จาก
การศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้งอุปนัยและนิรนัย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป
จากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็น
ของวิมานในแง่มุมสวรรค์ในแง่มุมสิ่งที่อำนวยความสะดวก สมบัติที่ได้สวย ความสะดวกสบายที่ประสพพร้อม
ตัวอย่างสาธิตตกชดาก ศิลปะในการติดก๊อนกรวดของบุรุษเปลี่ยหรือคนง่อยที่ชนะได้รับรางวัลจาก
พระราชาเป็นบ้านที่สวยงาม

ผลการวิจัย

วิมาน คือ สวรรค์ที่สถิตของเทวดามี 6 ชั้น เป็นคำเรียกขานว่าวิมานของเทพวิมาน โดยเทพชั้นจตุรมาหาราชจะมีวิมานเป็นธรรมชาติเพราะสถิตอยู่ตามธรรมชาติ มีต้นไม้ แม่น้ำ ป่า ภูเขา เทพชั้นดาวดึงส์จะสถิตในวิมานดาวดึงส์มีเทพ 33 ที่สวยงาม และเทพชั้นที่เหลือก็มีวิมานตามชื่อชั้นสวรรค์นั้น ๆ และมีวิมานในลักษณะสมบัติด้วย การบนบาน บวงสรวง เพราะเชื่อและถือว่า มีวัตถุศักดิ์สิทธิ์ เช่นต้นไม้ ภูเขา เสาไม้ตะเคียนตม้น เป็นต้นมีวิญญูญาณมาสิงสถิต นอกจากนี้สิ่งปลูกสร้างเทพก็สถิตด้วย ตามที่รายวิจัยว่า “การบนบาน บวงสรวง เพราะเชื่อและถือว่าศาลต่าง ๆ มีวิญญูญาณศักดิ์สิทธิ์มาสิงสถิต เช่นศาลพระภูมิเจ้าที่ ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ ศาลเทวดารักษ์ ศาลหลักเมือง เป็นต้น (พระครูสิริรัตนานุวัตร และคณะ, 2555:33)

วิมานมีใช้แต่ที่สถิตเท่านั้น ยังมีลักษณะอื่น ๆ ด้วย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ปฐมปิฎกวิมาน (ขุ.วิ. (ไทย) 26/1-7/1-2) ชื่อวิมานตั้ง ที่เทพธิดาตนหนึ่งได้ประดับองค์ ทรงมาลัย ทรงภูษาสวยงาม วิมานตั้งทองคำของเธอช่างโอ้อ่าล่องลอยไปในที่ต่าง ๆ ได้รวดเร็วสมใจปรารถนา เธอเปล่งรัศมีสว่างไสวดังสายฟ้าแลบออกจากกลีบเมฆ เพราะบุญอะไรผิวพรรณที่งดงาม โภคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดแก่เธอ เธอเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้ บุญอะไรเธอจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองและมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้ นางบอกว่า เมื่อดิฉันเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ ได้ถวายตั้งแต่บรรดาภิกษุผู้เพ็งมาถึง ได้กราบไหว้ ประคองอัญชลีและถวายทานตามกำลังทรัพย์ เพราะบุญนั้นผิวพรรณดิฉันจึงงามเช่นนี้ ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่ดิฉันในวิมานนี้ และโภคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่ดิฉัน ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันขอกราบเรียนว่า เพราะบุญที่ได้ทำไว้สมัยเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ดิฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองและมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้

คัมภีร์วิมานวัตถุ (ขุ.วิ. (ไทย), 26/1-84/1-156) ได้แสดงผลของการทำความดีประการต่าง ๆ เช่น ความเคารพนบถน้อมต่อท่านผู้ทรงศีลบ้าง ถวายทานบ้าง รักษาศีลบ้าง ฟังธรรมบ้าง บำเพ็ญสาธารณประโยชน์บ้าง หรือบางครั้งก็ดำรงอยู่ในคุณธรรม เช่น การไม่โกรธบ้าง ปฐมนาถวิมาน (ขุ.วิ. (ไทย) 26/43-51/8-9) วิมานที่มีเรือเป็นพาหนะของเทพนารีผู้ได้วิมานเรือประทุนทอง ว่าเทพนารีเธอขึ้นอยู่บนเรือประทุนทอง ล่องลอยเข้าสู่สระโบกขรณีเด็ดดอกปทุมอยู่ เพราะบุญอะไรผิวพรรณเธอจึงงามเช่นนี้ ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่เธอในวิมานนี้ และโภคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่เธอ เทพธิดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามว่า เมื่อเธอเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้เพราะบุญ

อะไรเธอจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้ เทพธิดานั่นดีใจที่พระมหา
โมคคัลลานเถระถาม จึงตอบปัญหาผลกรรมตามที่พระเถระถามว่า ชาตีก่อน ดิฉันเกิดเป็นมนุษย์
อยู่ในหมู่มนุษย์ในมนุษย์โลก ได้เห็นภิกษุหลายรูปผู้เหน็ดเหนื่อยกระหายน้ำ จึงขมิ้นถวายน้ำให้ท่าน
ดื่ม ผู้ใดแลขมิ้นถวายน้ำให้ภิกษุหลายรูป ผู้เหน็ดเหนื่อยกระหายน้ำได้ดื่ม แม่น้ำหลายสายมี
กระแสน้ำใสเย็น มากไปด้วยสวนไม้ดอก มีบัวขาวอยู่มากมาย ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น วิมานนั้นมีแม่น้ำ
หลายสายไหลล้อมรอบอยู่ประจำ สายน้ำมีทรายมูล มีกระแสน้ำใสเย็น มีหมู่ไม้มะม่วง ไม้สาละ ไม้
หมากหอม ไม้หว่า ไม้ราชพฤกษ์และหมู่ไม้แคฝอย ผลิดอกออกผลสะพรั่ง วิมานอันเลอเลิศมี
ภูมิภาคนั้น เป็นส่วนประกอบงดงามเหลือเกิน นี่เป็นผลของกรรมนั้นนั่นเอง ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมได้
วิมานเช่นนี้ เพราะบุญนั้นผิวพรรณดิฉันจึงงามเช่นนี้ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่ดิฉันในวิมานนี้

วิมาน 2 เรื่องข้างต้นปรากฏแก่เทพธิดา ล้วนแล้วเป็นเรื่องสุจริต เรื่องกุศล บุญ ทานการ
เสียสละทั้งนั้นนี่ก็เป็นแนวทางที่จะให้มนุษย์เป็นดังเทพหรือเป็นเทพได้ กล่าวคือ เมื่อเทียบกับคน
ปัจจุบันนี้ จะเห็นว่า มีความแตกต่างกันทางฐานะอย่างมาก บางคนจนเทียบไม่มีจะกิน หาเช้า กินค่ำ
บางมีมากมายจะเหลือที่จะกิน มีเงินเป็นร้อย ๆ ล้าน ใช้ในสืบทอดก็ไม่หมด เพราะว่าเขามีอุปเพกต
บุญญตามาดี มีปฏิรูปเทศเหมาะสม ก็เท่ากับว่า ไปตกวิมานแห่งดินแดนสุขาวดี นั่นเอง (พระครูสิริ
รัตนานุวัตร, 2559 : 43)

องค์ความรู้เรื่องวิมานของเทวดา คือคำว่า “สวรรค์” (Paradise) คำว่าวิมาน ก็ใช้คำว่า
paradise แต่วิมานที่พิเศษ คือ เวชยันต์ปราสาท วิมานของพระอินทร์ผู้มีความสมบัติพิเศษแปลงกายได้
แปลงเพศได้ จะเห็นได้เมื่อพระอินทร์แปลงกายเป็นหนูกัดขึ้นผ้าที่นางจัญจะมานวิกาผูกในท้องว่า เป็น
ครรภ์ กับพระพุทเจ้า ผลออกก็ปรากฏชัดว่าเรื่องเท็จเพราะองค์อินทร์แท้ ๆ เวชยันต์ปราสาท อยู่ใน
รูปทรงอกเลา ซึ่งภายในอกเลานั้นมีปราสาทนี้สถิตอยู่ี่เอง ปัจจุบันนำมาสร้างฝ้ายันต์กันผี กัน
ภัยอันตราย กันสัตว์มีพิษนานาชนิด นอกจากนี้ รูปทรงอกเลาที่สถิตปราสาทเวชยันต์ยังนำมาสถิตไว้
บนฐานชุกชีพระพุทธชินราชจำลองด้วย โดยมีความเชื่อว่า เครื่องป้องกันภัยอันตรายนี้เอง

อภิปรายผลการวิจัย

“วิมาน/Heaven” เป็นที่ควรเข้าใจว่ามี 2 ลักษณะ คือ ที่อยู่ของเหล่าเทวดาซึ่งถือว่าเป็น
สถานที่อันประเสริฐสวรรค์ ที่สถิตของเทวดา ที่วิจิตร งดงาม สุขสบาย ได้ดังสฤณีใจ ทุกอย่างเป็น
ทิพย์ ได้แก่ สวรรค์ 6 ชั้น มีชั้นจตุโลกบาล ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปร

นิมมานรดี คำหลักที่เข้าใจกันทั่วไปของวิมานคือ สวรรค์ ที่สถิตของเทวดา ภพภูมิอันเป็นที่อยู่ของ
เทวดา เป็นโลกที่อยู่อาศัยของกายเป็นทิพย์ มีรัศมีสว่างไสวรอบกายตลอดเวลา ไฉ่แก่ สวรรค์ 6 ชั้น
เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นเทวดาเพราะได้ สร้างบุญกุศลไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติขึ้นก็ตั้งอยู่ในวัย
หนุ่มสาวทันที งดงามตลอดเวลา จนกว่าจะถึงเวลาจุติ ไม่มีความแก่บ่งเกิดขึ้นเหมือนในเมืองมนุษย์
เทวดา หลัก ๆ เทวดาที่สถิตในสวรรค์ 6 ชั้น มีชั้นจาตุมหาราช ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้น
นิมมานรดี และชั้นปรนิมมานรดี อีกวลีหนึ่งที่นิยมใช้คือ เทพชั้นฉกามาจร หมายถึง เทวดาในสวรรค์
6 ชั้น ลักษณะวิมาน หมายถึง อาคารที่พิเศษ มีรูปทรงงามดังปราสาท วิจิตร เปรียบ พร้อมสรรพสิ่ง
มีอาหารทิพย์ ล้วนแต่ของสดสวยงาม มีจิตคิดแต่บุญ ศีลธรรม จริยธรรม ประพฤติธรรม

เทพเกี่ยวข้องกับการบนบาน บวงสรวงที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย มูลเหตุของความเชื่อนี้
เพราะมนุษย์เชื่อว่า พลังอำนาจที่มองไม่เห็นนี้มีอำนาจภาพประสิทธิ์ประสาทให้อะไรต่อมิอะไรแก่เราได้
ความจริงนี้อยู่บนฐานที่ว่าสรรพสิ่งมีเจ้าครอบครองอยู่เช่นแม่น้ำ ก็มีพระแม่คงคา ต้นไม้ก็มีรุกขเทวดา
ประจำอยู่ (พระครูสิริรัตนาวุตร และคณะ, 2555:37) ซึ่งก็สอดคล้องกับเทพชั้นจาตุมหาราชที่ปรากฏ
ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ดังนั้นพระพุทธศาสนาคือธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ปฏิบัติแต่มนุษย์
เท่านั้น หากแต่เทวดาต้องปฏิบัติด้วย ซึ่งธรรมะ เป็นเกณฑ์แยกความเป็นมนุษย์กับเทวดาแม้กระทั่ง
สัตว์ การปฏิบัติต่อธรรมชาติตามที่ปรากฏในคัมภีร์นี้ นอกจากจะเอื้ออำนวยต่อธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตใน
ธรรมชาติแล้ว ยังเป็นกิจกรรมแห่งการปฏิบัติธรรมเพื่อนำทางเข้าสู่สภาวะธรรมของมนุษย์และเทวดา
นั่นเอง

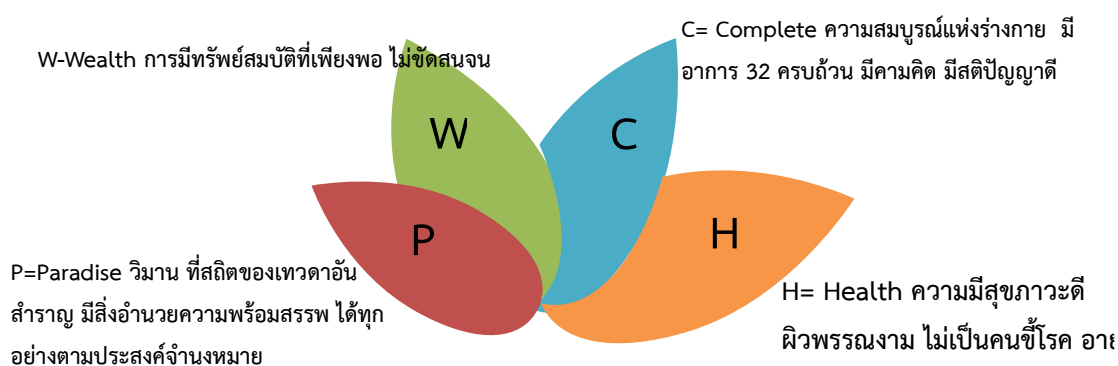
วิมานของเทพ มักเป็นสถานที่ อาคารทางศาสนา เช่น พระวิหาร พระอุโบสถ เจดีย์ ซึ่ง
เป็นท้าวตร สวตมนต์ เป็นสถานที่ที่เทวดาโปรดปรานเพราะได้ฟังสวด เห็นผู้คนนั่งสมาธิ กรรณฐาน คือ
ท่านโปรดผู้ปฏิบัติธรรม และจะคุ้มครองด้วยบุญบารมีของตน จึงทำให้ทราบว่ เทพกับ
พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กัน เพราะไม่ได้ปฏิบัติแต่มนุษย์เท่านั้น แต่เทพยังต้องปฏิบัติด้วย ทั้งนี้
เพราะธรรมเป็นเกณฑ์แยกความเป็นมนุษย์กับสัตว์ ถ้าปฏิบัติธรรมอย่างสมบูรณ์แล้วมนุษย์ก็สามารถ
พัฒนาการขั้นไปสู่เทพได้ ขณะเดียวกัน ถ้ามนุษย์ไม่ปฏิบัติธรรม ก็จะตกจากภูมิมนุษย์มาสู่ทุกขภูมิ
ของสัตว์ได้ และเทพถ้าไม่ปฏิบัติธรรมก็จะตกจากสวรรค์ได้ ดังนั้น การวิจัยจะเห็นว่า ถ้าปฏิบัติ
ธรรมชาติก็จะได้รับอานิสงส์ทั้งแก่เทพและมนุษย์ ขณะเดียวกัน ถ้าปฏิบัติธรรมต่อสังคมมนุษย์ก็จะ
ได้รับความชื่นชมยินดีต่อเทพสวรรค์ เป็นที่รักเคารพของเทพและมนุษย์ทั้งหลายและแล้วการปฏิบัติ

ต่อธรรมชาติและสังคมนั้น ถือเป็นกิจกรรมแห่งการปฏิบัติธรรม มีผลนำเข้าสู่สภาวะธรรมของมนุษย์
และเทพ

วิมานไชยนต์ปราสาทของพระอินทร์หรือท้าวสักกเทวราชมีอิทธิพลต่อศิลปกรรมไทยมาก
เพราะจะปรากฏในสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมแม้แต่จิตรกรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะสร้างจิต
วิญญาณของพระอินทร์นี้มาร่วมเสมอเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองดูแลองค์พุทธรูปนั้น ๆ เช่น ปราสาท
เลาในวงกบประตูทางเข้าพระวิหารพระพุทธชินราช จะมีรูปแกะสลักมุกในรูปอกเลา เพื่อแสดงพระ
บารมีของพระพุทธเจ้าว่า แม้แต่มาร ยักษ์ ภูติ ผี ปีศาจก็ทำอันตรายอะไรพระพุทธเจ้าไม่ได้ แล้ว
ปราสาทไพชยนต์ในอกเลานี้เป็นที่มาของยันต์ดอกเลา นั้นเทียว

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ที่จะเป็นกระบวนการพัฒนา ปรับความคิดและ
พฤติกรรมสู่สภาพที่พึงประสงค์ ด้วยหลักการ P-W-C-H Model ดังแผนภาพนี้

สรุป

เทพ / เทวดา เป็นสิ่งหนึ่งที่สถิตในส่วนฐานของไตรภูมิถือว่าเป็นส่วนสำคัญมีเนื้อหาคือ
เทพ 6 ชั้นหรือเทพธกามาจารย์มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีอิทธิพลและบทบาทต่อพระพุทธเจ้า
ในคราวที่พระองค์แสดงเทศนาจบลง เช่น ปฐมเทศนามีเห็นว่า เทพในหมื่นโลกธาตุ (สหสสธาตุ) พร้อม
กันกล่าวสาธุการตึงกระหึ่มทั่วจักรวาล เมื่อมีเทพแล้ว เทพก็มีวิมานคือสวรรค์ตามชั้นของเทพเทพแต่
ละชั้นมีสถานะความเป็นอยู่ต่างกัน ถ้าเป็นเทพชั้นจาตุมหาราชก็มีวิมานเป็นธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำ
ป่า ภูเขา เทพชั้นปรินิมิตสวรรค์ มีวิมานคือความสุขสบายที่คนอื่นเ็นรมิตให้ และวิมานเทพมีลักษณะ

มี 2 ลักษณะสำคัญ คือ วิมานที่เป็นที่สถิต และวิมานที่เป็นเทพสมบัติ ทรัพย์สมบัติ ลาภ ยศ สุข
สรรเสริญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยนำไปใช้บรรยาย เป็นเอกสารคู่มือ
สอนหรือจัดทำเอกสารสารสนเทศ ตำรา หนังสือมอบให้ห้องสมุดโรงเรียน ศูนย์หนังสือบริการชุมชน
ซึ่งจะปลูกฝังเทวดาซึ่งเป็นสื่อแห่งความดี ความงามด้วยการปฏิบัติในบุญกิริยาวัตถุ เทวธรรม กุศล
กรรมบถ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยศึกษาประเด็นที่อยู่อาศัย สมบัติ ความสมบูรณ์
และสุขภาวะที่สมบูรณ์ตามวิสัยของเทวดา ประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป คือ บทความของเทวดาต่อ
พระพุทธศาสนา ศึกษาเทวธรรมคือหิริ โอตตัมปะที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิต มีอำนาจเหนือกฎหมายแม้ไม่
มีใครมองเห็นก็ควบคุมตนเองได้

References

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11,
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริรัตนานุวัตร และคณะ.(2555). การบนบาน บวงสรวง : แนวคิด หลักการ และอิทธิพลต่อ
สังคมไทย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____.2559. สงกรานต์: อารยธรรมตะวันออก. พิษณุโลก: โพธิ์สปรินต์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรสุเทพ อภิฉโน. (2539). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.